

TEMA BROJA: PROBLEMI I IZAZOVI TRANZICIONE PRAVDE U REGIONU

ULOGA PRAVOSUĐA U PROCESU TRANZICIONE PRAVDE

PERSONALIZOVANJE KRIVICE

Meddžida Kreso *Predsednica Suda BiH*

Upravo pravosuđe, uz svesrdnu podršku društva i države, treba da odigra ključnu ulogu, jer upravo ono odražava stanje u kojem se neka država nalazi i može biti pouzdano mjerilo uspešne tranzicije

Na samom početku želim vas pozdraviti u ime Suda Bosne i Hercegovine. Uvijek je zadovoljstvo učestvovati na ovakvim skupovima i ovom prilikom želim se zahvaliti organizatorima na pozivu. Također želim reći da kontinuirana podrška koju UNDP pruža ovom regionu, putem različitih projekata, predstavlja veliko ohrabrenje za sve nas. Tema o kojoj ću danas govoriti izuzetno je značajna kako za Bosnu i Hercegovinu tako i za zemlje regiona. Svi imamo zajednički cilj – euroatlanske integracije, ali prije toga moramo završiti proces tranzicije od kojeg, uveliko, zavisi naša budućnost, ali i budućnost generacija koje dolaze.

Teško je živjeti u postkonfliktnom društvu i suočavati se sa svim što ono nosi sa sobom. Međutim, moraju se prihvatići procesi tranzicione pravde, ma koliko bolni bili i ma koliko dugo trajali. Suočavanje sa prošlošću, izgradnja povjerenja kao i reforma društva osnova je za bolju budućnost i uspostavljanje pomirenja i povjerenja među ljudima ovog, ne tako davno ratom zahvaćenog, regiona.

Vrlo je bitno pripremiti i upoznati javnost sa procesima s kojima se moraju suočiti i u to mora biti uključeno kompletno društvo. Samo tako i država može vratiti ratom izgubljen ugled i kredibilitet. Jer, suočavanje sa prošlošću nije individualna stvar, nego jedan proces na kome se kontinuirano radi i u koji je uključeno čitavo društvo. Sadašnje generacije su te koje moraju raščistiti sa prošlošću, a ne teret prebacivati na buduće. Tu svako društvo polaže ispit zrelosti, a pravni sistem u svemu tome igra značajnu ulogu.

Države imaju obaveze kojih se moraju pridržavati, a kada je riječ o ratnim zločinima tu ne smije biti nikakvih izgovora - zločini se moraju istražiti, krivično goniti i kazniti. To nije niti laka, a ni omiljena tema, što ni u kom slučaju ne znači da je treba potiskivati i zanemarivati. Naprotiv, o ratnim zločinima mora se govoriti i to trebamo svi činiti onoliko dugo koliko bude potrebno, jer niti jedan počinjeni zločin ne smije ostati neimenovan, bilo gdje da je počinjen i bilo ko da ga je počinio. Stoga treba potpuno odbaciti teoriju kolektivne odgovornosti kao nepravednu i neodrživu. Jedini ispravan način da se ovaj posao odradi profesionalno jeste individualizacija krivice, a jedino pravo mjesto na kojem se utvrđuju odgovornosti pojedinaca jesu sudovi – sudovi koji sude fizičkim licima, ne državama i ne narodima. To su principi od kojih se ne smije odstupati.

Pozivanjem pojedinaca na odgovornost prekida se tradicija nekažnjavanja za ratne zločine i druga teška kršenja međunarodnog prava. Suđenjem pojedincima, na osnovu njihove lične odgovornosti, personalizira se krivica, što je jako bitno za proces pomirenja. Svi oni koji su počinili teška krivična djela moraju preuzeti odgovornost za svoje postupke. To je najbolji način da se izbjegnu međusobne mržnje i da se radi na unapređenju pomirenja među narodima na području bivše Jugoslavije.

Pravosuđe je pokazalo dosta odgovornosti i svjesnosti o potrebi za utvrđivanjem odgovornosti za ratne zločine, što bi trebao biti dobar, ohrabrujući primjer i za ostale institucije kako bi se angažirale u sličnom aktivnostima. Iako svi, manje ili više, imamo tranzicionih problema, smatram da upravo pravosuđe, uz svesrdnu podršku društva i države, treba odigrati ključnu ulogu, jer upravo ono odražava stanje u kojem se neka država nalazi i može biti pouzdano mjerilo uspješne tranzicije.

Međutim, treba spomenuti i činjenicu da je upravo tranzicioni period pogodno vrijeme za različite vrste pritisaka, kako domaćih tako i međunarodnih. Ovo je izuzetno osjetljiv trenutak, vrijeme kad se pravosuđe suočava sa raznim interesnim grupama koje pokušavaju ostvariti svoje političke ciljeve. Pravosudni sistem mora ostati imun na takve pokušaje i tu ne smije biti nikakvih kompromisa. Nije lako nositi se sa različitim vrstom pritisaka, ali jasno je da pravosuđe mora ostati nezavisno i tim problemom se moramo svi baviti i tome dati svoj puni doprinos. Proces tranzicije nije jednostavan, ali to je put koji moramo preći ukoliko želimo potpunu demokratizaciju društva i države. Na tom putu moramo biti

sposobni oduprijeti se svim vrstama pritisaka ma kakvi bili i ma od koga dolazili.

Suđenja za ratne zločine dio su jednog velikog procesa demokratske obnove i suočenja sa prošlosti u regionu. Ovdje treba reći kako je od velikog društvenog značaja ove procese voditi transparentno i učiniti ih dostupnim široj javnosti.

Svako moderno društvo ponosi se svojim demokratskim načelima u kojima slobodni mediji zauzimaju važno mjesto. Mediji u našoj zemlji velikim koracima idu u tom smijeru i mi to pozdravljamo. O ratnim zločinima se danas govoru u čitavoj Bosni i Hercegovini, što je pokazatelj podizanja opće društvene svijesti kod naših građana. Teme o kojima su mnogi, donedavno, odbijali govoriti, teme koje su predstavljale najveće tabue u našoj zemlji, danas su stvarnost i realnost svakog građanina BiH. Svjesni važnosti medija i njihovog javnog rada, Sud Bosne i Hercegovine širom otvara vrata svojih sudnica za medije koji su spremni profesionalno i odgovorno prenositи istinu i doprinostiti izgradnji općeg povjerenja u našoj zemlji. Sud Bosne i Hercegovine svjestan je značaja profesionalnog informiranja javnosti o procesuiranju ratnih zločina i to nikada nije dovođeno u pitanje. Potpuno smo svjesni uticaja medija na javno mnjenje i potrebe da se prenese tačna, objektivna i provjerena informacija. Naši građani imaju pravo biti informirani, naši građani imaju pravo na istinu. I mi to poštujemo. Međutim, Sud isto tako očekuje njihovu punu podršku i razumijevanje kada procjeni da određeno suđenje treba zatvoriti za javnost. Tokom suđenja, to treba itekako naglasiti, mnoge žrtve pokazuju veliku hrabrost i doprinose procesu utvrđivanja istine i naša dužnost i obaveza je zaštititi njihova prava.

Mi u Bosni i Hercegovini direktno primjenjujemo prava i slobode predviđene Evropskom konevcijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima, što dovoljno govorи о tome koliki značaj BiH daje odredbama međunarodnog prava. U današnje vrijeme, u doba globalizacije, potpuno je jasno da niti jedna država ne može uspješno egzistirati ukoliko nije otvorena prema drugima i ukoliko ne prati trendove globalizacije. Proces globalizacije, istina, s jedne strane smanjuje nadležnost države, a s druge pojačava međudržavnu saradnju koja je neophodna za normalno funkcioniranje svih sfera duštvenog života. Ovo je posebno bitno za naše zemlje regiona koje, ukoliko žele uspješno funkcionirati i rješavati postojeće probleme, moraju sarađivati i međusobnu saradnju stalno unapređivati za dobrobit svih.

Ne može se govoriti o uspješnoj borbi protiv organiziranog kriminala, privrednog kriminala, korupcije, bez kontinuirane regionalne saradnje. To su problemi svih nas i stoga je međuregionalna saradnja neophodna na putu ka ostvarenju tranzicione pravde. Istina kod nas je došlo do izmjene Krivičnoprocesnih zakona BiH, Republike Srpske i Federacije BiH. Izmjenama ovih zakona stvorena je svojevrsna kombinacija anglosaksonskog i kontinentalnog sistema, što znači da mi u BiH više nemamo istražne sudije u krivičnom postupku i da cijelokupnu istragu vodi nadležno Tužiteljstvo. Umjesto načela materijalne istine, preovladava tzv. stranačka istina. Međutim, Sud i dalje ima mogućnost da naloži izvođenje dokaza za koje smatra da su potrebni.

Ovdje posebno želim naglasiti saradnju između pravosudnih sistema naših zemalja, kada je riječ o predmetima ratnih zločina, kao i problemima koje imamo s tim u vezi. Svi se slažemo da počinitelji najtežih kaznenih djela moraju biti kažnjeni i da je to najbolji put za ponovnu uspostavu povjerenja među narodima i državama. Nije tajna da u regionu još uvjek vlada određena doza nepovjerenja među narodima. Stoga sudovi, pravičnim suđenjima, moraju pomoći izgradnji nacionalnog jedinstva bez kojeg nema demokratije i dobro utemeljenog trajnog mira. Sudovi moraju kažnjavati počinioce najtežih ratnih zločina i utvrđivanjem istine spriječiti održanje atmosfere mržnje i žestokog nacionalizma koji vodi novim sukobima.

Saradnja među državama najbolji je način da ostvarimo zajedničke ciljeve, ali i dobra prilika da pokažemo kako smo dorasli zadatku i da smo spremni i sposobni raditi posao koje nedavno, istina, nismo mogli. Znamo da je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju osnovan, jednim dijelom, što se domaći sudovi nisu mogli baviti predmetima ratnih zločina na način kako su trebali. Danas se MKSJ nalazi u fazi "okončanja rada" i sve više, posebno kada je riječ o Bosni i Hercegovini, do izražaja dolazi Pravilo 11 bis, kojim je predviđena mogućnost ustupanja predmeta na suđenje nacionalnim sudovima. Sud BiH uveliko preuzima predmete od Haškog tribunala na dalji postupak, što znači da su se dogodile značajne promjene usmjerene ka efikasnijem procesuiranju ratnih zločina. Prebacivanje predmeta iz Tribunala na Sud BiH takođe potvrđuje da je došlo do normalizacije u uspostavi vladavine prava u Bosni i Hercegovini što je dobar znak i za našu zemlju, ali i čitav region.

U Bosni i Hercegovini, od 1996. do 2004. Tribunal je odigrao ključnu ulogu, kada je riječ o tome koji predmeti su se mogli procesuirati pred bosanskohercegovčkim sudovima. Prema tzv. Pravilima puta, uspostavljenim Rimskim sporazumom 1996. godine, domaći sud u BiH mogao je izdati nalog za hapšenje osumnjičenog za ratne zločine samo nakon što je dosje u tom predmetu pregledalo i odobrilo Tužiteljstvo Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Ono je pregledalo te dosjee kako bi utvrdilo da li sadrže uvjerljive navode ili su bez ozbiljnih dokaza. Jedan od glavnih ciljeva Pravila puta bio je da se vlasti u BiH spriječe da bez uvjerljivih dokaza hapse osobe pod sumnjom da su počinile ratne zločine. Taj

postupak je odigrao ključnu ulogu u zaustavljanju proizvoljnih i nezakonitih hapšenja u BiH i poticanju slobode kretanja u zemlji.

U oktobru 2004. godine MKSJ je proces pregleda dosjea, pema Pravilima puta, prebacio na vlasti BiH. Tužitelji na entitetskom nivou BiH sada predmete dostavljaju Tužiteljstvu BiH na pregled i ocjenu da li osjetljivost određenog predmeta zahtijeva da se on procesuiru na državnom nivou. Vijeće za ratne zločine Suda BiH pozdravljeni je kao ključni instrument vladavine prava u BiH, s obzirom da je to prvi stalni i specijalizirani organ na državnom nivou osnovan kako bi se bavio teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava. Vijeće za ratne zločine Suda BiH predstavlja ključnu komponentu strategije okončanja rada MKSJ i njegovo osnivanje je podržalo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Ideja o uspostavljanju Vijeća za ratne zločine potiče od zajedničkih zaključaka koje su u februaru 2003. godine usvojili Ured visokog predstavnika i MKSJ, a koji su ukazali na to da bi specijalizirano vijeće pri Sudu BiH bilo najpogodnija ustanova za procesuiranje najosjetljivijih predmeta ratnih zločina, uključujući i one koje prosljedi MKSJ. Ove su preporuke usvojene kroz nekoliko zakona koje je tokom 2004. godine donijele Skupština BiH, a koji su rezultat stvaranja Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH i Posebnog odjela za ratne zločine Tužiteljstva BiH, kao i Ureda Registrara. Sve su ovo pozitivni primjeri kojima se BiH dokazuje kao država koja odlučno ide naprijed kroz procese tranzicione pravde. Mi imamo još puno toga da uradimo, ali bitno je da smo na pravom putu i da smo se odgovorno prihvatali ovog posla kojeg, itekako, planiramo dovršiti. Mi želimo, kao i sve zemlje Regionala, izgraditi savremenu državu u kojoj će se poštivati ljudska prava, u kojoj će se svi građani osjećati sigurno, kojoj će vjerovati i u kojoj će voljeti živjeti.

Ovdje treba, naravno, podvući da, osnovni pravni instrument kojim savremena država uređuje pitanje zaštite ljudskih prava i sloboda, kao i drugih individualnih i općih vrijednosti, jeste krivično zakonodavstvo. Međutim, u odnosu krivičnog zakonodavstva i ljudskih prava, pored zaštitne funkcije, veoma je značajna i druga funkcija, a to je njegova garantivna funkcija koja podrazumijeva garancije države da kažnjavanje za krivična djela neće zavisiti od samovolje sudova i drugih državnih organa, već od zakona u kojima je to propisano uz poštivanje svih standarda i načela na kojima se zasniva savremeno krivično pravo.

Vrlo je bitno da svoje pravo na kažnjavanje država kroz krivično zakonodavstvo, jasno regulira, tj. precizno postavi uvjete i granice kažnjavanja kako bi se sprječila arbitrenost u kažnjavanju, samovoljna primjena neodređenih zakona ili njihova nedozvoljena primjena. Pri tome je posebno značajno da se pitanje krivičnopravne zaštite uređuje i regulira u jednom cjelovitom i koherentnom krivičnopravnom sistemu kroz sistemske zakone te da se reguliranje krivičnopravnih pitanja u tzv. nekrivičnim zakonima ili tzv. sporednom krivičnom zakonodavstvu, ako ne potpuno isključi, onda makar svede samo na najnužniju mjeru.

Ovo je neophodno imajući u vidu da krivično pravo raspolaže takvim mjerama kojima se može veoma osjetljivo, osjetljivije nego u bilo kojoj drugoj grani prava, zadirati u najznačajnija čovjekova dobra, pa je stoga nužno granice prinude, odnosno kažnjavanja, jasno i strogo postaviti i ograničiti. Ovo proizilazi iz garantivne funkcije krivičnog prava koja podrazumijeva sistem određenih zaštitnih mehanizama za zaštitu osnovnih prava građana i sprječavanje samovoljne prinude prema njima, odnosno sistem mjera kojima se obezbjeđuje zaštita ljudskih prava u postupku utvrđivanja postojanja krivičnog djela, krivične odgovornosti, te primjeni i izvršenju krivičnih sankcija.

Treba reći da u ostvarivanju zaštitne funkcije krivično zakonodavstvo mora uvažavati određene standarde i načela koja su prihvaćena u savremenoj krivičnopravnoj teoriji i međunarodnom pravu, kao što je načelo ograničenja krivičnopravne prinude ili načelo legitimite, načelo zakonitosti, subjektivne odgovornosti, načelo pravednog i zakonitog suđenja itd. Ovo podrazumijeva da se krivično pravna zaštita ne može provoditi po svaku cijenu već samo uz puno poštivanje načela pravne države, što podrazumijeva prvenstveno poštivanje i zaštitu ljudskih prava, posebno u krivičnom postupku čije provođenje predstavlja najbolji test za legitimiranje jednog krivičnopravnog sistema kao modernog, liberalnog i demokratskog ili autoritarnog i totalitarnog.

U savremenom i demokratskom krivičnom pravu, utemeljenom na načelima pravne države, u odnosima sa mnogim drugim socijalnim vrijednostima, ljudska prava imaju prioritet i ona stoje u osnovi niza krivičnopravnih rješenja, iako bi se funkcija krivičnog prava ponekad mnogo efikasnije ostvarivala kada to ne bi bilo tako. Sve ovo ukazuje na složenost i delikatnost pitanja izgradnje i ustrojstva krivičnog zakonodavstva i krivičnopravne zaštite u savremenim uvjetima. Ono podrazumijeva visoke standarde i zahtjeve koje je pri tome potrebno uvažavati prilikom njegovog osmišljavanja i konstituiranja, kako u kvantitativnom tako i kvalitativnom smislu. Jedan od puteva da se udovolji navedenom zahtjevu je da se krivično pravo uređuje na sveobuhvatan način kao cjelovita i harmonizirana materija, što predstavlja opći trend u uređenju materije krivičnog prava u savremenom krivičnom zakonodavstvu. Time se osigurava cjelovit i harmoničan sistem krivičnog prava i krivičnog zakonodavstva, jasnije postavljaju granice kažnjivosti, šta je u jednoj zemlji kažnjivo, a šta nije, odnosno jednakost u zaštiti prava učinilaca krivičnih djela, osumnjičenih ili optuženih u krivičnom postupku u kojem se utvrđuje postojanje krivičnog

djela i krivične odgovornosti kao bitnih prepostavki za kažnjavanje. Na taj se način, istovremeno, obezbjeđuje i učvršćuje dosljedno provođenje principa zakonosti i garantivne funkcije krivičnog prava, što je teško postići ukoliko su krivičnopravne odredbe razbacane po različitim zakonodavnim aktima, naročito ako se radi o tzv. nekrivičnim zakonima kojima se reguliraju neka druga pitanja. S druge strane, time se u mnogo većem stepenu omogućava uspostavljanje jedinstvene kaznene politike, olakšava praktična primjena krivičnog zakonodavstva, te veći nivo krivičnopravne jednakosti građana.

Iz svega ovoga proizlazi da se savremeno krivično pravo u reguliranju krivičnopravne materije bazira na načelu cjelovitosti i sveobuhvatnog uređenja krivičnog zakonodavstva kroz tzv. sistemske zakone, što je jedan od osnovnih preduvjeta za djelotvorno funkcioniranje modernog krivičnog prava utemeljenog na principima pravne države. To u svim zemljama predstavlja osnovno ili glavno krivično zakonodavstvo u kojem se definiraju ili postavljaju opći krivičnopravni okviri i opći uvjeti kažnjavanja, te osnovna načela i pravila na kojima se temelji primjena krivičnog zakonodavstva, od kojih se ne bi smjelo odstupati kroz nižerangirane zakone, a pogotovo zakone koji se odnose na sasvim druge segmente društva i koji za svoje potrebe predviđaju i neka krivična djela ili neka krivično-procesna rješenja. Odnosno, time se određuju osnovni principi kaznene politike jednog društva koji predstavljaju smjernice, kako na normativnom planu u odnosu na sve zakonodavce, tako i u odnosu na praktičnu primjenu krivičnog zakonodavstva.

Dakle, ono što je sadržano u osnovnom ili glavnom krivičnom zakonodavstvu, po samoj logici stvari, djeluje obavezujuće. Ovo je sasvim jasno kada je riječ o odedbama općeg dijela koje su po svom karakteru univerzalnog značenja i koje kao takve ne mogu biti mijenjane dopunskim zakonodavstvom.

Kada je riječ o posebnom dijelu situacija je nešto drugačija, ali i tu se navedeni principi ne smiju napuštati, pa se, stoga, ne može predviđati kazna mimo okvira postavljenih u osnovnom krivičnom zakonodavstvu ili da se predviđa neko krivično djelo koje je već statuirano u redovnom krivičnom zakonodavstvu, sa nekim drugim opisom, proširivanjem kažnjavanja, itd. To su načela na kojima se temelji ukupni pravni sistem jednog društva, princip pravne sigurnosti kao načelo na kojem počiva svaka ozbiljna demokratska država, jer bi se u suprotnom ozbiljno ugrozio princip vladavine prava i načelo legaliteta, odnosno garantivna funkcija krivičnog zakonodavstva.

Realnost nam govori da naše krivično pravo ima tendenciju stalnog širenja naročito u onom segmentu dopunskog ili sporednog krivičnog zakonodavstva koje, posebno kod nas u posljednje vrijeme ozbiljno dovodi u pitanje ili stavlja na provjeru poziciju i mjesto osnovnog krivičnog zakonodavstva. Na taj se način ugrožavaju fundamentalni principi krivičnog prava, ponajprije princip legaliteta, srazmernosti djela i kazne, princip pravičnosti te napuštaju opći okviri krivične represije i pravci kaznene politike. To vodi dezintegraciji krivičnog prava, njegove erozije i derogiranja ili djelimičnog suspendiranja, jer se putem dopunskog krivičnog zakonodavstva mijenjaju njegova rješenja. To u najvećoj mjeri dolazi do izražaja kroz promjene posebnog dijela iz materijalnog zakonodavstva, koji u suštini i predstavlja pravo mjerilo širine krivičnopravne represije.

Ako bi se nastavilo širiti krivično zakonodavstvo na način da se za mnoge segmente predviđaju posebna krivična djela kroz sporedno krivično zakonodavstvo, dobrim dijelom bi se derogirao posebni dio krivičnog zakonodavstva, što bi imalo izuzetno štetne posljedice po pravnu sigurnost građana i zaštitu njihovih prava. U tom pogledu je upozoravajuća i praksa sa tzv. posebnim krivičnim zakonodavstvom, koje se počinje prakticirati kod nas u novije vrijeme. Riječ je, u osnovi o zakonima kao temporalni ili tzv. ministarski zakoni koji imaju za svrhu postizanje određenih kratkoročnih ciljeva, što je zakonodavna praksa koja u suštini karakterizira nestabilna i nedemokratska društva.

U osnovnom krivičnom zakonodavstvu smo, koliko toliko, sproveli proces harmonizacije ili usaglašavanja rješenja, ali to nije učinjeno i u dijelu koji se odnosi na sporedno krivično zakonodavstvo. Neprihvatljivo je da se tim zakonima mijenjaju krivična djela koja već postoje u osnovnom zakonodavstvu ili pored krivično-procesnih rješenja iz redovnog zakonodavstva uvode neka sasvim druga ili drugačija. Tako, ako je već na najvišem ekspertskom ili državnopolitičkom nivou ocjenjeno koje sve vrijednosti zaslužuju da budu zaštićene kroz krivično zakonodavstvo na nivou države, radi čega je odmah ili već prije stupanja na snagu ovog krivičnog zakona, donesen zakon kojim se to mijenja i u korpusu krivičnih djela Bosne i Hercegovine, prevode sva djela iz nižeg nivoa krivičnopravne regulative, pod već navedenim, dosta nejasno postavljenim uvjetima. Time je data mogućnost za uvođenje tzv. uspostavljene nadležnosti, bez jasnih i određenih mjerila i kriterija, dakle dosta neujednačeno, što zbunjuje sve koji su uključeni i rade na primjeni krivičnog zakonodavstva, a što ima veoma nepovoljne posljedice na opću kaznenu politiku u suzbijanju kriminaliteta i odnos građana prema pravosudnim organima.

Ovo, zapravo, ukazuje na neke paradokse u našoj aktualnoj zakonodavnoj i pravosudnoj praksi. S jedne strane uspostavljamo nadležnost Suda BiH za djela koja nisu u njegovoj direktnoj nadležnosti, a s druge strane procesuiranje najtežih djela ratnih zločina i drugih djela protiv međunarodnog humanitarnog prava, koja su u njegovoj direktnoj nadležnosti, jer ih regulira samo Krivični zakon BiH „prenose“ se na

entitetsko pravosuđe, iako je sasvim jasno da je na osnovu člana 13.ZoSBiH i člana 23 ZKP BiH, suđenje za ta djela u isključivoj nadležnosti Suda BiH. Takvo postupanje nam je donijelo drugu vrstu problema.

Riječ je o tome da se na ista krivična djela primjenjuju dva različita krivičnopravna režima, u zavisnosti od toga koji sudovi sude za krivična djela protiv međunarodnog humanitarnog prava. Tako entitetski sudovi u odnosu na ta djela kao što je poznato, primjenjuju Krivične zakone vremena izvršenja krivičnih djela, dok Sud BiH već primjenjuje Krivični zakon vremena suđenja, odnosno Krivični zakon BiH, što je, naravno, dovelo do različitih krivičnopravnih pozicija učinilaca, odnosno optuženih za takva krivična djela, nakon čega će vjerovatno slijediti apelacije Ustavnom суду Bosne i Hercegovine radi kršenja prava na primjenu odredaba koje se odnose na primjenu blažeg zakona.

Naime, Sud BiH, zahvaljujući članu 4-a Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH počiniocima najtežih krivičnih djela iz oblasti ratnih zločina može izreći dugotrajnu kaznu zatvora i do 45 godina. Međutim, entitetski sudovi i sud Brčko distrikta primjenjuju potpuno drugu praksu. Prema stanovištu Vrhovnog suda Federacije BiH kazna za ta djela je do 15 godina, na sudu Republike Srpske do 20 godina. Nama, na Sudu BiH, ovaj član omogućava kažnjavanje po novom KZ prema kojem se može izreći kazna zatvora od 45 godina. Takvom kaznenom politikom osumnjičene osobe se nalaze u neravnopravnom položaju pred zakonom, krše im se ljudska prava i omogućava da osumnjičeni za ratne zločine bježe ne samo u entitetske sudove, već i u susjedne zemlje, pogotovo tamo gdje imaju državljanstvo. Stoga je neophodno usaglasiti kaznenu politiku tako da ljudima bude potpuno svejedno gdje će im se suditi, uz jednu pravnu sigurnost da ih čeka zaprijećena kazna koja je svugdje ista.

Ovo je dobra prilika da se ukaže na anomalije u našem zakonodavstvu i pravosudnoj praksi i potrebe da se krivičnopravni sistem konačno osloboди ovakvih nedostataka kojima se narušava njegov integritet, cjelovitost i harmonija njegovih rješenja, njegova garantivna funkcija i konačno uspostavi red i osjećaj pravne sigurnosti u ovom izuzetno značajnom segmentu pravnog sistema zemlje.

Neujednačena kaznena politika u BiH uzrokuje velike probleme, naročito kada je riječ o osumnjičenim osobama koje imaju dvojna državljanstva. Međunarodna saradnja, posebno regionalna, neophodna je kako bi se ujednačili pravni standardi i rješili određeni zajednički problemi. Ovdje mislim na pravne standarde u pogledu određenih problema koje svi, manje ili više, imamo. Bitno je da svi na isti način tretiramo određeni problem i da tu nema velikih odstupanja. Istina, problemi koji se javljaju jednim dijelom proizilaze zbog nelogičnosti koje imamo unutar pravnog sistema BiH, na čemu treba itekako raditi.

Međutim, svima je jasno da dobri uvjeti u kojima će se suđenja voditi pred domaćim sudovima zahtijevaju ostvarenje određenih oblika saradnje sa pravosudnim organima susjednih država, posebno kada je riječ o pristupu svjedocima, dokaznim materijalima, mjestu zločina, itd.

Ja sam na konferenciji, nedavno održanoj u Beogradu, predložila osnivanje radne grupe na regionalnom nivou koja bi bila sastavljena od pravnih eksperata iz BiH, Hrvatske i Srbije, kao i međunarodnih eksperata koji bi rješili ovaj problem. UNDP Srbije pozdravio je ovaj prijedlog o izjednačavanju kaznene politike na regionalnom nivou. To praktično znači da ukoliko bi na regionalnom nivou došlo do zajedničkih rješenja, odnosno ako ujednačimo ili harmoniziramo pitanja koja se tiču principa zakonitosti i principa vremenskog važenja krivičnog zakona, onda neće biti potrebno da osumnjičeni bježe u susjedne zemlje, jer će biti svejedno gdje odgovaraju – svuda ih čekaju isti pravni standardi.

Tada bi i pitanje ekstradicije, koje uvjek izaziva puno kontraverzi, bilo potisnuto u drugi plan. Iako je poznato da niti jedna država ne izručuje svoje državljane, na ekstradiciju se, na neki način, gleda kao na spremnost da se da se izvršilac krivičnog djela izruči državi u kojoj je djelo počinjeno i na taj ga način učini dostupnim pravosudnim organima te zemlje. To je najbolji put i garant da niti jedan počinilac krivičnog djela neće izbjegći suočavanje sa pravdom bježanjem u drugu zemlju. Ekstradicija je potvrda međunarodne solidarnosti i saradnje, ali zavisi od spremnosti svake države ponaosob da regulira ovo pitanje. Na ovim prostorima je neophodno učiniti nešto s tim u vezi kako bi se izbjegli nesporazumi među državama i kako bi svi zajednički doprinijeli jačanju međunarodnog prava i vladavine zakona. Međutim, usvajanjem rješenja od zajedničkog značaja, rješili bismo probleme koji usporavaju procese tranzicione pravde svih nas. I ovo je dobra prilika da se o tome razgovara.

Ono što je dobro, jeste činjenica da su sve zemlje regiona izabrale isti put ka zajedničkom cilju. Na tom putu jedni drugima trebamo pomagati, jer je to najbolji način da prevaziđemo postojeće probleme i što bezbolnije provedemo naše zemlje kroz proces tranzicije. Ne treba sumnjati da ćemo u tome uspjeti, ali isto tako trebamo biti potpuno svjesni da samo potpunim, predanim radom i zajedničkom saradnjom možemo najbrže doći do postavljenog cilja.